

Mikołaj Grzesik¹

 <https://orcid.org/0000-0002-8143-8674>

**Kolizja artykułu 12 § 2 Kodeksu karnego
i artykułu 10a Kodeksu wykroczeń
(glosa do postanowienia Sądu Najwyższego
z 10 września 2024 r., IV KK 145/24)**

Conflict of Article 12 § 2 of the Polish Criminal Code
and Article 10a of the Polish Petty Offences Code:
A Commentary to the Judgment of the Supreme Court
of 10 September 2024, IV K 145/24

1. Stanowiące przedmiot analizy orzeczenie zapadło po negatywnym rozpoznaniu kasacji Prokuratora Generalnego od wyroku Sądu Okręgowego w Rybniku z 11 stycznia 2024 r., VI Ka 573/23, zmieniającego wyrok Sądu Rejonowego w Jastrzębiu-Zdroju z 4 lipca 2023 r., II K 378/23. W stanie faktycznym sprawy D.Ś. została oskarżona o to, że w okresie od 11 marca do 22 marca 2023 r. w J., działając w krótkich odstępach czasu, przy wykorzystaniu takiej samej sposobności, dokonała zaboru w celu przywłaszczenia:

- 1) 11 marca 2023 r. mienia o łącznej wartości 59,98 zł,
- 2) 14 marca 2023 r. mienia o łącznej wartości 3,69 zł,
- 3) 18 marca 2023 r. mienia o łącznej wartości 107,99 zł,
- 4) 20 marca 2023 r. mienia o łącznej wartości 352,98 zł,

¹ Mikołaj Grzesik – dr, prokurator, Prokuratura Okręgowa w Tarnowie, wykładowca w Krajowej Szkole Sądownictwa i Prokuratury / Ph.D., prosecutor, Regional Public Prosecutor's Office in Tarnow, lecturer at National School of Judiciary and Public Prosecution. Wkład/Contribution: 100%.

✉ mikolajgrzesik@gmail.com

5) 20 marca 2023 r. mienia o łącznej wartości 219,99 zł,
6) 20 marca 2023 r. mienia o łącznej wartości 306,96 zł,
7) 22 marca 2023 r. mienia o łącznej wartości 95,92 zł,
działając na szkodę podmiotów wskazanych w akcie oskarżenia,
tj. o czyn z art. 278 § 1 k.k.² w zw. z art. 12 § 2 k.k. Sąd Rejonowy w Jastrzę-
biu-Zdroju wyrokiem z 4 lipca 2023 r., II K 378/23, orzekł następująco:

- a) na podstawie art. 5 § 1 pkt 8 k.p.w.³ umorzył postępowanie prze-
ciwko oskarżonej D.Ś. o kradzieże wymienione powyżej w pkt. 1, 2,
3, 4, postępowanie do tych czynów zostało bowiem prawomocnie
zakończony wydanymi mandatami karnymi,
- b) uznał oskarżoną D.Ś. za winną tego, że działając w krótkich odstę-
pach czasu, przy wykorzystaniu takiej samej sposobności dokonała
kradzieży wymienionych powyżej w pkt. 5, 6, 7, czym wyczerpa-
ła ustawowe znamiona występkę z art. 278 § 1 k.k. w zw. z art. 12
§ 2 k.k. i wymierzył jej stosowne kary.

Na skutek apelacji wniesionej przez prokuratora na niekorzyść
oskarżonej Sąd Okręgowy w Rybniku wyrokiem z 11 stycznia 2024 r.,
VI Ka 574/23, zmienił zaskarżony wyrok m.in. w ten sposób, że:

- 1) w pkt. 2 wyroku przyjął, iż D.Ś. swoim zachowaniem polegającym
na tym, że:
 - a) 20 marca 2023 r. dokonała zaboru w celu przywłaszczenia mienia
o łącznej wartości 219,99 zł,
 - b) 20 marca 2023 r. dokonała zaboru w celu przywłaszczenia mienia
o łącznej wartości 306,96 zł,
 - c) 22 marca 2023 r. dokonała zaboru w celu przywłaszczenia mienia
o łącznej wartości 95,92 zł,dopuszczała się trzech wykroczeń z art. 119 § 1 k.w.⁴ i za to na mocy
art. 119 § 1 k.w. w zw. z art. 9 § 2 k.w. przy zastosowaniu art. 20
§ 1 k.w. i art. 21 § 1 k.w. wymierzył jej karę miesiąca ograniczenia
wolności,
- 2) uchylił rozstrzygnięcie zawarte w punkcie 3 wyroku.

² Ustawa z 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny, Dz.U. 2025, poz. 383, tekst jedn. ze zm.,
dalej: Kodeks karny, k.k.

³ Ustawa z 24 sierpnia 2001 r. – Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia,
Dz.U. 2024, poz. 977, tekst jedn. ze zm., dalej: Kodeks postępowania w sprawach
o wykroczenia, k.p.w.

⁴ Ustawa z 20 maja 1971 r. – Kodeks wykroczeń, Dz.U. 2023, poz. 2119, tekst jedn.
ze zm., dalej: Kodeks wykroczeń, k.w.

W pozostałym zakresie sąd odwoławczy utrzymał w mocy zaskarżony wyrok. Z kasacją na podstawie art. 110 § 1 k.p.w. wystąpił Prokurator Generalny, zaskarżając wyrok Sądu Okręgowego w Rybniku w całości na niekorzyść oskarżonej D.Ś. Skarżący zarzucił rażące i mające istotny wpływ na treść wyroku naruszenie przepisów prawa procesowego, tj. art. 433 § 2 k.p.k.⁵ w zw. z art. 109 § 2 k.p.w. oraz art. 107 § 3 k.p.w., polegające na zaniechaniu należytego rozpoznania podniesionego w apelacji prokuratora zarzutu obrazu prawa karnego materialnego, tj. art. 12 § 2 k.k., w wyniku czego doszło do utrzymania w mocy wadliwego, gdyż wydanego z rażącą i mającą istotny wpływ na jego treść obrazą tego przepisu, jak również obrazą art. 10a § 1 k.w. prowadzącą do niesłusznego, w myśl art. 5 § 1 pkt 8 k.p.w., rozstrzygnięcia sądu I instancji. Podnosząc ten zarzut, skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu w Rybniku do ponownego rozpoznania w postępowaniu odwoławczym. W kasacji argumentowano, że uprzednie ukaranie mandatem karnym za czyn stanowiący obecnie składnik czynu kwalifikowanego z art. 12 § 2 k.k. nie tworzy w tym zakresie powagi rzeczy osądzonej i tym samym nie stoi na przeszkodzie przypisaniu tego wykroczenia jako składnika czynu ciągłego w rozumieniu art. 12 § 2 k.k.

Upraszczając na potrzeby opracowania wywód Sądu Najwyższego, można wskazać, że oddalając kasację, sąd zrekonstruował konwencyjny zakres zakazu *ne bis in idem* i finalnie uznał, że odpowiedzialność wykroczeniowa stanowi odpowiedzialność karną *sensu largo*. W konsekwencji odstąpił od literalnego i formalnego rozumienia art. 17 § 1 pkt 7 k.p.k., uznając, że prawomocne uprzednie ukaranie za wykroczenie (choćby w postępowaniu mandatowym) stoi na przeszkodzie włączeniu tego czynu (wykroczenia) w skład czynu zabronionego konstruowanego przy zastosowaniu art. 12 § 2 k.k.

2. Należy zauważyć, że głosowane postanowienie stanowi istotny wyłom w dotychczasowej linii orzeczniczej Sądu Najwyższego. Jako przedmiot odniesienia w tym zakresie przyjmuję nie tylko wyrok Sądu Najwyższego z 7 marca 2024 r., V KK 39/24, i wyrok Sądu Najwyższego

⁵ Ustawa z 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego, Dz.U. 2025, poz. 46, tekst jedn. ze zm., dalej: Kodeks postępowania karnego, k.p.k.

z 13 czerwca 2024 r., IV KK 181/24, stosujące przepis art. 12 § 2 k.k., ale również cały dorobek judykatury dotyczący rozumienia przesłanki powagi rzeczy osądzonej w relacji postępowania karnego do postępowania wykroczeniowego, w tym również w przypadku stosowania instytucji czynu ciągłego⁶. Należy zatem zastanowić się, czy orzeczenie to jest słuszne i to nie tylko z perspektywy zasadności rozumienia i stosowania odpowiednich norm, w tym tych wynikających z wykładni przepisów prawa międzynarodowego, ale również z perspektywy skutków związanych choćby z możliwym naruszeniem pewnej aksjologii prawnokarnej (prawdy materialnej, trafnej represji) oraz dopuszczalnością bezkarności sprawcy w nietypowych, ale wcale nierzadkich konfiguracjach procesowych. Należy również ustalić zakres stosowania takiego kierunku wykładni, tj. czy ma on charakter uniwersalny w relacji przestępstwo–wykroczenie, czy raczej dotyczy tylko ewentualnego zbiegu czynów wskazanych w art. 12 § 2 k.k. (przeciwko mieniu). Głosowane orzeczenie stanowi również przyczynek do powrotu do toczącej się od lat dyskusji na temat zmian ustawowych na styku przestępstw i wykroczeń, a dotyczących m.in. relacji tych dwóch reżimów odpowiedzialności, ustawowej dyrektywy rozstrzygania niepomijalnego zbiegu przepisów, stosowania reguł wyłączania wielości ocen. W razie utrwalenia kierunku orzecznictwa zgodnie z tym przyjętym w analizowanym orzeczeniu zmiany te są bowiem w mojej ocenie nie tylko nieuniknione, ale i konieczne celem zapewnienia spójności systemu.

3. Przed podjęciem się kluczowych analiz należy wskazać, że przedmiotem dyskusji jest, szeroko rzecz ujmując, konstytucyjny i konwencyjny zakaz *ne bis in idem* znajdujący krajowe, ustawowe odzwierciedlenie w przepisie art. 17 § 1 pkt 7 k.p.k. i art. 5 § 1 pkt 8 k.p.w. W głosowanym orzeczeniu relacja tych przepisów nie została jednak zakreslona w sposób precyzyjny, a ich aplikacja miała charakter o tyle nietypowy,

⁶ Zob. m.in. wyrok Sądu Najwyższego z 2 lutego 2012 r., IV KK 392/11; postanowienie Sądu Najwyższego z 29 stycznia 2004 r., I KZP 40/03 z aprobowaną glosą K. Sycht, *Glosa...*, s. 118; postanowienie Sądu Najwyższego z 2 lutego 2005 r., IV KK 399/04 z aprobowaną glosą M. Rogalski, *Glosa...* i wskazane tam orzecznictwo. Zob. również P. Cychosz, *Konstytucyjny...*, s. 200–203, gdzie autor omawia złożony problem możliwości bezpośredniego stosowania Konstytucji w zakresie zakazu *ne bis in idem* również w stosunku do zbiegu przestępstwa z wykroczeniem. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2 kwietnia 1997 r., Dz.U. 1997, nr 78, poz. 483 ze zm., dalej: Konstytucja RP, Konstytucja.

że zaakceptowano stosowanie przepisu art. 5 § 1 pkt 8 k.p.k. w sytuacji, gdy akt oskarżenia skierowano o konkretny czyn (kilka zachowań) i kwalifikowano go jako przestępstwo z art. 278 § 1 k.k. w zw. z art. 12 § 2 k.k. Co do zasady zastosowanie winny mieć zatem przepisy k.p.k., a nie k.p.w. Sąd odniósł się do tego problemu, argumentując, że „wyjęcie poza ramy” czynu z art. 278 § 1 k.k. w zw. z art. 12 § 2 k.k. czynów (zachowań), za które oskarżona została prawomocnie ukarana mandataми karnymi, spowodowało, że nie utraciły one charakteru wykroczeń i tym samym należało rozstrzygnąć w ich przedmiocie, stosując k.p.w. Opisany zabieg w przypadku zastosowania art. 400 k.p.k. i tym samym przekształcenia formy postępowania z karnego na wykroczeniowe jest dopuszczalny, z tym że jeśli zaakceptować takie rozumowanie, powstaje pytanie, czy w ogóle stosowano w jakimkolwiek zakresie art. 17 § 1 pkt 7 k.p.k., któremu przecież poświęcono dalszą część rozważań sądu. Należy zadać sobie pytanie, czy procesowo trafniejszym nie byłoby po prostu wyeliminowanie zachowań uprzednio ukaranych w trybie wykroczeniowym i przypisanie czy to przestępstwa (jak na etapie I instancji⁷), czy to wykroczeń (jak w II instancji⁸) bez potrzeby wydawania odrębnego rozstrzygnięcia w przedmiocie częściowego umorzenia postępowania. Podobnie kwestia ta jest przecież rozwiązywana w przypadku stwierdzenia, że niektórych zachowań nie można przypisać (bez względu na przyczyny) oskarżonemu w ramach czynu ciągłego⁹. Takie pytanie powstaje również dlatego, że ewentualne kwestionowanie w środku odwoławczym stanowiska sądu w zakresie stosowania art. 12 § 2 k.k. może nastąpić niezależnie od rozstrzygnięcia w przedmiocie wyodrębnionych zachowań stanowiących pojedyncze wykroczenia. Wydaje się, że przepis art. 17 § 1 pkt 7 k.p.k. znajdował w sprawie zastosowanie jako podstawa do wyeliminowania możliwości objęcia konstrukcją z art. 12 § 2 k.k. wszystkich zachowań objętych skargą publiczną i tym samym jego aplikacja uzasadniała przekształcenie postępowania w formę

⁷ Przy zastosowaniu tzw. procedury hybrydowej, tj. częściowo k.p.w. i częściowo k.p.k. Zob. jednak uchwała Sądu Najwyższego z 24 maja 2005 r., I KZP 14/05, w której stwierdzono, że w takich przypadkach należy stosować k.p.k. co do całości procedury.

⁸ Choć w tym przypadku rozstrzygnięcie to budzi mniejsze wątpliwości, albowiem Kodeks wykroczeń nie przewiduje tzw. czynu ciągłego i tym samym nie dochodzi do redukcji na płaszczyźnie przedmiotu wartościowania, lecz przypisania lub oceny prawnej wszystkich pojedynczych czynów (wykroczeń).

⁹ Zob. m.in. postanowienie Sądu Najwyższego z 19 września 2024 r., I KK 334/24; wyrok Sądu Najwyższego z 29 października 2009 r., V KK 145/09.

wykroczeniową zgodnie z art. 400 k.p.k. To oznacza jednak, że przepis ten był stosowany jedynie pośrednio i nie stanowił przynajmniej formalnie bezpośredniej podstawy wydania rozstrzygnięcia w tej sprawie. Jego zastosowanie warunkowało zakwalifikowanie czynów wyłącznie jako wykroczeń (II instancja) lub wykroczeń i przestępstwa z art. 12 § 2 k.k. (I instancja). Znamienne, że z tego powodu kasacja Prokuratora Generalnego nie zarzucała w żaden sposób naruszenia art. 17 § 1 kt 7 k.p.k., lecz odpowiednich przepisów proceduralnych m.in. art. 5 § 1 pkt 8 k.p.w. i art. 12 § 2 k.k. Z tej perspektywy formuła orzeczenia sądów zarówno I, jak i II instancji i w konsekwencji wyroku SN wymaga sprecyzowania w odniesieniu do całości toku rozumowania i aplikacji odpowiednich przepisów. Jeśli bowiem po wyodrębnieniu niektórych czynów (zachowań) z czynu stanowiącego przedmiot skargi publicznej niektóre lub wszystkie z nich utrzymały charakter wykroczeń, to nie budzi wątpliwości zaistnienie powagi rzeczy osądzonej w rozumieniu art. 5 § 1 pkt 8 k.p.w. w zakresie tych, które zostały osądzone w uprzednio prowadzonym postępowaniu mandatomym. Negatywna przesłanka procesowa wskazana w tym przepisie wprost nawiązuje przecież do ukarania w trybie k.p.w. W kontekście powyższego dalsze rozważania należy poprzedzić wnioskiem, że przepis art. 17 § 1 pkt 7 k.p.k. w glosowanym orzeczeniu był zastosowany na etapie wcześniejszym, tj. na etapie wykluczenia możliwości stosowania art. 12 § 2 k.k. do części zachowań objętych skargą publiczną i choć zatem nie był w żadnym zakresie bezpośrednią podstawą wydania wyroku, determinował wnioski końcowe i był stosowany w złożonym procesie oceny prawnoprocesowej.

4. Na wstępie dalszych rozważań należy wskazać, że w glosowanym orzeczeniu trafnie odstąpiono od literalnej (formalnej) wykładni przepisu art. 17 § 1 pkt 7 k.p.k. i dostrzeżono jego głębszy kontekst systemowy. Uwzględniono, choć jedynie wybiórczo i w niewielkim zakresie, wypowiedzi doktryny prawa karnego, które na taki kontekst wielokrotnie wskazywały, sygnalizując co najmniej wątpliwości w zakresie dotychczasowego rozumienia i wykładni powołanego przepisu¹⁰. Próby

¹⁰ Zob. cytowane przez Sąd Najwyższy publikacje: K. Witkowska, *Idealny...*; P. Kardas, J. Giezek, *Zasada...*; M. Grzesik, *Czyn ciągły...*, ale również pominięte przez Sąd Najwyższy, m.in. W. Steppa, *Zasada...*; M. Kolendowska-Matejczuk, *Problematyka...*;

rozszerzającej, prokonstytucyjnej i prokonwencyjnej wykładni przepisu art. 17 § 1 pkt k.p.k. nie są przecież nowe. Należy w tym zakresie zwrócić uwagę choćby na pytanie prawne i stanowiska uczestników w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym zakończonym wydaniem postanowienia o umorzeniu postępowania z 11 grudnia 2013 r., P 23/11, oraz postanowienia z 19 lutego 2014 r.¹¹, ale również na pytanie prawne do Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej w sprawie Prokurator Generalny przeciwko Ł. Bonda¹² i wyrok tegoż trybunału z 5 czerwca 2012 r. zapadły w tej sprawie¹³. Takie próby można odnaleźć także w innych opracowaniach doktryny prawa karnego¹⁴. Należy równocześnie jednak zasygnalizować, że w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego wskazywano, że bezpośrednie stosowanie przez sądy Konstytucji RP w zakresie zasady *ne bis in idem* przekracza granicę wykładni sądowej¹⁵.

Z wnioskami Sądu Najwyższego w zakresie rozumienia, zakresu i znaczenia zasady *ne bis in idem* należy się w pełni zgodzić. Nie budzi przecież wątpliwości, że w sprawie stanowiącej przedmiot postępowania chodzi o ten sam czyn (przy stosowaniu kryteriów wskazanych w orzecznictwie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka¹⁶), zwłaszcza że jest to nietypowa postać kontrawencjonalizacji. Nie budzi również wątpliwości, że odpowiedzialność wykroczeniowa to odpowiedzialność karna

Stanowisko Prokuratora Generalnego z 22 lipca 2011 roku złożone w Trybunale Konstytucyjnym do sprawy P 23/11, s. 50; A. Błachnio-Parzych, *Pozorny...*; H. Poptawski, *Zasada...*; H. Poptawski, *Karalność...*; P. Kardas, *Problem...*; M. Grzesik, *Zbieg...*

¹¹ Postanowienie Trybunału Konstytucyjnego z 19 lutego 2014 r., P 25/11.

¹² Postanowienie Sądu Najwyższego z 27 września 2010 r., V KK 179/10.

¹³ Wyrok Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z 5 czerwca 2012 r. w sprawie Prokurator Generalny przeciwko Ł. Bonda, skarga nr C-489/10 oraz wyrok Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z 26 lutego 2013 r. w sprawie Aklagaren przeciwko H. Akerberowi Franssonowi, skarga nr C-617/10; szerzej: A. Błachnio-Parzych, *Zbieg odpowiedzialności...*, s. 76–79; A. Rychlewska, *Zakaz...*, s. 139 i n.; A. Rychlewska, *Zasada...*, s. 117 i n.; B. Nita-Światłowska, *Odmienność...*, s. 62 i n.

¹⁴ Zob. m.in. K. Witkowska, *Idealny...*; P. Kardas, J. Giezek, *Zasada...*; M. Grzesik, *Czyn ciągle...*, ale również pominięte przez Sąd Najwyższy, m.in. W. Steppa, *Zasada...*; M. Kolendowska-Matejczuk, *Problematyka...*; Stanowisko Prokuratora Generalnego z 22 lipca 2011 roku złożone w Trybunale Konstytucyjnym do sprawy P 23/11, s. 50.

¹⁵ Szerzej P. Cychosz, *Konstytucyjny...*, s. 231.

¹⁶ Wyrok Wielkiej Izby Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z 10 lutego 2009 r. w sprawie Zolotukhin przeciwko Rosji, skarga nr 14939, ale również wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z 15 listopada 2016 r. w sprawie A i B przeciwko Norwegii, skarga nr 29758/11, § 105–107.

(represyjna) w rozumieniu konwencyjnym i konstytucyjnym¹⁷. Niewątpliwie również zakaz *ne bis in idem* obejmuje zakaz ponownego skazania (przypisania odpowiedzialności), ukarania (wymierzenia kary) i prowadzenia równoległego bądź sekwencyjnego postępowania w tym samym przedmiocie¹⁸. Te kwestie nie budzą sporu na poziomie opisu relewantnego stanu prawnego i wpisują się w dotychczasowe kierunki wypowiedzi doktryny. Znajdują również potwierdzenie w orzecznictwie sądów europejskich¹⁹ na gruncie art. 54 Konwencji Wykonawczej do Układu z Schengen²⁰ (dalej: KWUS) i art. 50 Karty Praw Podstawowych²¹. Spór lub wątpliwości pojawiają się na dalszym poziomie analizy normatywnej, tj. granic prokonstytucyjnej i prokonwencyjnej wykładni przepisów lub bezpośredniego stosowania przepisów ponadustawowych w kontekście literalnego brzmienia ustawowych przepisów krajowych, w tym przyjętych rozwiązań materialnoprawnych i procesowych na styku przestępstw i wykroczeń, ale również ewentualnego aktualizowania się wyjątku od zasady *ne bis in idem* dopuszczanego zarówno na gruncie ustawy zasadniczej, jak i przepisów Europejskiej Konwencji Praw Człowieka²².

W pierwszej z sygnalizowanych kwestii należy zauważyć, że przepisy krajowe w art. 10 § 1 k.w. przewidują ustawową dyrektywę rozstrzygania niepomijalnego zbiegu przepisów²³ o charakterze zewnętrznym (prze-

¹⁷ Zobacz podobne wnioski z omówieniem szczegółowych kryteriów w tym zakresie – M. Grzesik, *Zbieg...*, s. 61–77 i cytowana tam literatura i orzecznictwo. Należy jednak zauważyć, że charakter wykroczeń jest bardzo niejednorodny, a kryteria rozgraniczenia przestępstw i wykroczeń bardzo płynne i niekonsekwentne – szerzej M. Grzesik, *Zbieg...*, s. 35–52.

¹⁸ Wyrok Wielkiej Izby Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z 10 lutego 2009 r. w sprawie Zolotukhin przeciwko Rosji, skarga nr 14939; M. Kierska, T. Marek, *Zasada...*, s. 1145–1152; M. Jackowski, *Zasada...*, s. 18 i n.

¹⁹ Zob. wyrok Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z 5 czerwca 2012 r. w sprawie Prokurator Generalny przeciwko Ł. Bonda, skarga nr C-489/10 oraz wyrok Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z 26 lutego 2013 r. w sprawie Aklagaren przeciwko H. Akerberowi Franssonowi, skarga nr C-617/10; szerzej A. Błachnio-Parzych, *Zbieg odpowiedzialności...*, s. 76–79.

²⁰ Podpisanej 19 czerwca 1990 r., Dz. Urz. UE L 239 z 2000 r., s. 19, stanowiącej obecnie część *acquis communautaire* i jako takiej obowiązującej również na terenie RP od dnia przystąpienia Polski do UE.

²¹ Obowiązująca od 1 grudnia 2009 r., Dz. Urz. UE z 2007 r., C 303, s. 1.

²² Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności (Europejska Konwencja Praw Człowieka), Rzym, 4 listopada 1950 r., Dz.U. 1993, nr 61, poz. 284 ze zm.

²³ Zob. jednak uchwałę Sądu Najwyższego z 24 stycznia 2013 r., I KZP 19/12, dotyczącą możliwości stosowania reguł wyłączania wielości ocen w przypadku idealnego zbiegu przestępstwa i przestępstwa skarbowego.

stępstwo–wykroczenie) opartą na zasadzie wielości i modelu idealnego zbiegu czynów zabronionych. Nie trzeba przypominać, że model ten cechuje się wieloma odmiennościami względem modelu kumulatywnego i eliminacyjnego zbiegu przepisów i z samej istoty nie przewiduje zakazu multiplikacji czynów zabronionych przez multiplikację ocen. Nie poszerzając rozważań w tym zakresie, które przekraczają ramy opracowania i doczekały się wielu dogłębnych opracowań, także monograficznych²⁴, należy zastanowić się, czy i w jakim zakresie przyjęcie przez ustawodawcę takiego modelu determinuje zakres stosowania zasady *ne bis in idem*. Z pełnym przekonaniem można wskazać, że kilkukrotna ocena tego samego czynu przez pryzmat różnych zestawów norm jest dopuszczalna w ramach jednego postępowania i nie stoi w sprzeczności z choćby najszerzej rozumianym zakazem *ne bis in idem*²⁵. Ponadto zakaz multiplikacji przestępstw przez multiplikację ocen nie jest warunkiem koniecznym spełnienia konwencyjnego standardu *ne bis in idem*. Zakaz *ne bis in idem* może istnieć bez zakazu multiplikacji przestępstw przez multiplikację ocen, a zakaz multiplikacji przestępstw przez multiplikację ocen może istnieć bez zakazu *ne bis in idem*²⁶. Warunkiem jest, jak wspomniano, aby ocena prawnokarna kilku czynów nadbudowanych na jednym czynie w sensie ontologicznym odbywała się w ramach jednego postępowania. Przepisy krajowe nie przewidują jednak żadnej szczegółowej jednoznacznej regulacji dotyczącej tego zagadnienia. *A contrario* w praktyce dotychczas możliwość prowadzenia dwóch równoległych lub sekwencyjnych postępowań w tym samym przedmiocie (jako przedmiotu wartościowania) nie budziła wątpliwości, a wręcz przeciwnie – możliwość kierowania jednej skargi o zbiegające się jednocześnie przestępstwo i wykroczenie była kwestionowana²⁷. Symptomatyczne również, że przepisy k.k.s.²⁸ przewidujące model idealnego zbiegu na styku przestępstw powszechnych i przestępstw skarbowych wprost dopuszczają wyrażnie taką możliwość w art. 181 k.k.s., a pośrednio również

²⁴ Między innymi P. Kardas, *Zbieg...*; P. Kardas, „Idealny...”, s. 5–43; P. Kardas, *Konstrukcja...*, s. 5–52.

²⁵ P. Kardas, *Zbieg...*, s. 375, przypisy 22 i 23; P. Kardas, *Konstrukcja...*, s. 15–27.

²⁶ P. Kardas, *Zbieg...*, s. 376.

²⁷ Wyrażnie odrzuca taką możliwość S. Żółtek, *Artykuł...*, s. 371–381. Wyrażnie dopuszcza taką możliwość M. Budyn-Kulik, *Odpowiedzialność...*, s. 68.

²⁸ Ustawa z 10 września 1999 r. – Kodeks karny skarbowy, Dz.U. 2025, poz. 633, tekst jedn. ze zm., dalej: Kodeks karny skarbowy, k.k.s.

w art. 151 k.k.s. Z powyższych analiz wynika, że ustawodawca krajowy poprzez opisane rozwiązania normatywne nie wykluczył prowadzenia równoległego lub sekwencyjnego postępowania w tym samym przedmiocie, jeśli tylko są spełnione warunki idealnego zbiegu, a postępowania toczą się w odrębnych reżimach odpowiedzialności i odrębnych procedurach. Wyraźnym potwierdzeniem takich wniosków jest również brzmienie art. 10 k.w. i 10a k.w. przewidujących mechanizm redukcyjny (minimalizujący skutki podwójnego karania) na płaszczyźnie wykonania kary. Doszło zatem do swoistego przynajmniej częściowego zapewnienia aspektu materialnego zasady *ne bis in idem* poprzez zastosowanie redukcji na poziomie wykonania kary (a nie przypisania lub wymierzania kary), a równocześnie nie zapewniono realizacji aspektu formalnego, albowiem równoległe bądź sekwencyjne postępowanie w tym samym przedmiocie jest możliwe²⁹.

Powyższe uwagi dotyczące przyjętego modelu ustawowej dyrektywy rozstrzygania zbiegu wskazanej w art. 10 k.w. determinują – wobec braku innych szczegółowych rozwiązań procesowych – znaczenie i zakres powagi rzeczy osądzonej, który w tym konkretnym przypadku aktualizuje się nie tylko w razie tożsamego przedmiotu wartościowania (czynu), ale tylko w razie towarzyszącej oceny zdarzenia przez pryzmat tych samych wzorców normatywnych (jednoczynowy zbieg jednorodny). Wszystkie wyżej wskazane okoliczności świadczą o tym, że wyraźna i przemyślana systemowa decyzja ustawodawcy krajowego miała za zadanie uniezależnienie ocen prawnych tego samego zdarzenia w odrębnych procedurach przez prymat innych wzorców normatywnych.

Powstaje zatem pytanie, czy regulacje międzynarodowe, które pozostają, jak ustalono, w sprzeczności z tak zrekonstruowaną wolą ustawodawcy krajowego ujętą w konkretny kształt rozwiązań normatywnych, mogą bezpośrednio lub pośrednio (w drodze stosownej wykładni) uzasadniać odstępstwo od literalnego znaczenia przepisów krajowych oraz w jaki sposób odstępstwo takie jest prawnie dopuszczalne. Zagadnienie to w tym miejscu przenosi się na grunt prawa konstytucyjnego i wymaga szczegółowych analiz w tym kierunku. Ograniczony zasobem wiedzy i ramami niniejszego opracowania pragnę jedynie zwrócić uwagę na kilka ważkich kwestii. Po pierwsze, należy zauważyć, że zarówno na

²⁹ Zob. m.in. M. Kierska, T. Marek, *Zasada...*, s. 1145–1152; M. Grzesik, *Zbieg...*, s. 238.

poziomie konstytucyjnym, jak i konwencyjnym zasada *ne bis in idem* nie ma charakteru bezwzględnego. Dopuszcza się od niej wyjątki czy to na gruncie art. 31 ust. 1 Konstytucji, czy art. 4 ust. 2 Protokołu nr 7 do EKPCz³⁰. Zakaz *ne bis in idem* nie działa zatem jako reguła (wszystko albo nic), lecz jako zasada prawna (mniej lub więcej)³¹. Już z tej przyczyny w uzasadnieniu głosowanego orzeczenia zabrakło wyraźnego i wyczerpującego odniesienia się do możliwości wystąpienia tak określonego wyjątku od zasady *ne bis in idem*, zwłaszcza gdy w literaturze i judykaturze pogląd taki np. w zakresie rozumienia art. 10 k.w. występuje³², a równocześnie w miejscu stosownych analiz dotyczących art. 10a k.w. Sąd Najwyższy cytuje wypowiedź wskazującą na możliwe podstawy (okoliczności) uzasadniające taki wyjątek³³ jednak bez ich pogłębionej analizy w odniesieniu do konkretnej sprawy. Po drugie, należy zauważyć, że art. 10 k.w. był już przedmiotem oceny przez Trybunał Konstytucyjny z perspektywy tych samych wzorców ponadustawowych w wyroku z 1 grudnia 2016 r., K 45/14. W orzeczeniu tym stwierdzono, że art. 10 § 1 ustawy z 20 maja 1971 r. - Kodeks wykroczeń jest zgodny z art. 2 oraz art. 45 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, a także z art. 4 ust. 1 Protokołu nr 7 do Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, sporządzonego 22 listopada 1984 r. w Strasburgu, Dz.U. 2003, nr 42, poz. 364, oraz art. 14 ust. 7 Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych, otwartego do podpisu w Nowym Jorku 19 grudnia 1966 r., Dz.U. 1977, nr 38, poz. 167.

Należy przyznać, że cytowany wyrok Trybunału Konstytucyjnego spotkał się, i to z wielu względów, z krytyczną oceną w doktrynie³⁴, niemniej formalnie wiąże organy państwa i wydaje się wyłączać incydentalną kontrolę konstytucyjności ustawy w zakresie, w jakim wnioski sądu powszechnego byłyby sprzeczne w tym orzeczeniem. Należy jednak dostrzec, że ze sposobu sformułowania sentencji wyroku Trybunału

³⁰ Protokół Nr 7 do Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, sporządzony 22 listopada 1984 r. w Strasburgu, Dz.U. 2003, nr 42, poz. 364. W tym zakresie zob. m.in. wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z 14 stycznia 2021 r. w sprawie Sabalic przeciwko Chorwacji, skarga nr 50231/13.

³¹ Szerzej P. Cychosz, *Konstytucyjny...*, s. 184.

³² M. Rogalski, *Res iudicata...*, s. 166, 268; tak również postanowienie Sądu Najwyższego z 2 lutego 2005 r., IV KK 399/04, z głosem aprobowującym M. Rogalski, *Głosa...*

³³ Sąd Najwyższy cytuje publikację M. Grzesik, *Czyn ciągły...*, s. 120–121.

³⁴ M. Grzesik, *Zbieg...*, s. 291–297; A. Błachnio-Parzych, *Zbieg przepisów...*

Konstytucyjnego i jego uzasadnienia wynika po pierwsze, że przedmiotem oceny był przepis art. 10 k.w., a nie art. 17 § 1 pkt 7 k.p.k.³⁵, a po drugie, że głównym założeniem kierunku rozstrzygnięcia była błędna teza, że w praktyce występuje możliwość swoistego rozdzielenia znamion przestępstwa i wykroczenia w taki sposób, aby przy ewentualnej ocenie prawnej jej przedmiotem nie był ten sam czyn. Powyższe dwie okoliczności określiły przestrzeń dla Sądu Najwyższego, aby w tak wyznaczonych granicach dokonać *in casu* incydentalnej kontroli konstytucyjności art. 17 § 1 pkt 7 k.p.k. bez naruszenia art. 190 Konstytucji RP. Jeśli tak rozumieć głosowane orzeczenie, to kierunek ten należy zaakceptować, przy czym nie wynika on w żadnym zakresie z treści uzasadnienia postanowienia, a równocześnie kwestia ta jest na tyle istotna, że nie powinna zostać pominięta³⁶.

Jeśli Sąd Najwyższy dokonał tzw. rozproszonej kontroli konstytucyjności lub prokonwencyjnej i prokonstytucyjnej wykładni z odstępstwem do literalnego brzmienia przepisów ustawowych³⁷, to powstaje pytanie, czy jego wnioski mają charakter uniwersalny. Formuła rozstrzygnięcia, a zwłaszcza ciąg rozumowania sądu, przy abstrahowaniu od okoliczności faktycznych sprawy, może sugerować taki uniwersalny charakter orzeczenia. Innymi słowy, z części motywacyjnej *prima facie* można wysnuć wniosek, że rozumowanie sądu da się transponować na wszystkie przypadki uprzedniego ukarania w trybie wykroczeniowym za konkretny czyn następnie prawnokarnie oceniany w postępowaniu karnym i to nawet w razie jego choćby tylko częściowej tożsamości. Taki wniosek byłby za daleko idący i to z kilku powodów. Z pewnością takie rozszerzające rozumienie pozostawałoby w sprzeczności z ideą incydentalnej, rozproszonej kontroli konstytucyjności, która zawsze uwzględnia tylko indywidualno-konkretnie okoliczności sprawy. Co więcej, wykładnia zaprezentowana przez Sąd Najwyższy dotyczy jedynie wybranej przez pryzmat art. 12 § 2 k.k. konfiguracji procesowej i materialnoprawnej, tj. stosowania w przypadku czynów przeciwko mieniu nietypowej

³⁵ W tym przypadku przepisy te pozostają w tak bliskiej relacji, że brak transponowania rozważań Trybunału Konstytucyjnego przy incydentalnej ocenie konstytucyjności art. 17 § 1 pkt 7 k.p.k. musi budzić wątpliwości.

³⁶ Podobnie wskazuje na braki argumentacyjne sądu w tym zakresie P. Daniluk, *Dwukrotnie...*, s. 71.

³⁷ Zob. jednak uwagi w tym zakresie P. Daniluk, *Dwukrotnie...*, s. 79 i n.

regulacji redukcyjnej i to niezależnie od teoretycznych podstaw jej stosowania³⁸. Wreszcie, uniwersalne stosowanie takiego sposobu wykładni prowadziłoby do daleko idących i z pewnością nieprzewidzianych przez sąd skutków prawnych.

W tym ostatnim zakresie pragnę zwrócić uwagę, że czyn ciągły to nie jedyna normatywna forma integracji działalności sprawcy pozwalająca na swoiste przekształcenie wielu wykroczeń w jedno przestępstwo. Konstrukcyjnie identyczne są tzw. przestępstwa trwałe, zbiorowe, wielo-odmianowe, wielokrotne. Różnica między tymi typami czynów zasadza się jedynie w metodzie ich normatywnego określenia (technice legislacyjnej). Wszystkie te konstrukcje tworzą natomiast tzw. mechanizmy redukcyjne, w których redukcja następuje na płaszczyźnie przedmiotu oceny – przedmiotu karnoprawnego wartościowania. Efekt redukcyjny jest połączony z integracją i kumulacją polegającą w tym przypadku na wyznaczeniu w oparciu na określonej konstrukcji jednej, złożonej z wielu zachowań podstawy oceny. Artykuł 12 § 1 i 2 k.k. został umiejscowiony w części ogólnej i dotyczy wszystkich typów, w których znamię czynnościowe ujęto „jednoczynowo”, natomiast pozostałe typy czynów zabronionych istotny element konstrukcyjny zawierają w przepisie części szczególnej określającym jego znamiona. Z tych względów wszystkie omawiane konstrukcje normatywne winny być traktowane podobnie³⁹. Tu natomiast pojawia się wiele wskazywanych i opisywanych w literaturze przykładów, gdy odstępstwo od rygorystycznie rozumianej zasady *ne bis in idem* jest nie tylko dopuszczalne, ale i konieczne. Nie powielając w tym zakresie wypowiedzi już prezentowanych w opracowaniach doktryny, do których lektury należy odesłać⁴⁰, wymaga podkreślenia, że glosowane orzeczenie również z tych powodów winno być rozumiane możliwie wąsko w celu ograniczenia jego skutków tylko do typów przeciwko mieniu. Tak wąsko rozumiane rozstrzygnięcie należy aprobować

³⁸ To jest, czy do redukcji zachodzi na płaszczyźnie przedmiotu wartościowania (tak: P. Kardas, J. Giezek, *Nowe uregulowania...*, s. 46, 51; M. Grzesik, *Czyn ciągły...*, s. 118–120; wyrok Sądu Najwyższego z 7 marca 2024 r., V KK 39/24; wyrok Sądu Najwyższego z 3 października 2023 r., V KK 280/23), czy na poziomie przypisania jako zbiegu wykroczeń (tak m.in.: M. Kulik, w: M. Budyn-Kulik, P. Kozłowska-Kalisz, M. Mozgawa, M. Kulik, *Kodeks...*, komentarz do art. 12 k.k., teza 21; Ł. Pohl, w: *Kodeks...*, komentarz do art. 12 k.k., teza 3; J. Kluza, *Zasada...*, s. 105).

³⁹ M. Grzesik, *Czyn ciągły...*, s. 125.

⁴⁰ M. Grzesik, *Czyn ciągły...*, s. 125–127; M. Grzesik, *Zbieg...*, s. 285–303.

(co do skutku, choć nie w pełni co do kompletności i zasadności argumentacji⁴¹), gdyż w przypadku dobra prawnego w postaci mienia i zakresu normowania art. 12 § 2 k.k. problem dotyczy typów o charakterze kryminalnym – tożsamy z odpowiednikami wskazanymi w Kodeksie karnym i równocześnie objętych kontrawencjonalizacją. Z tej perspektywy orzeczenie jest słuszne i trudno w przekonujący sposób zrationalizować⁴² jakiegokolwiek odstępstwo od prawidłowo zrekonstruowanej zasady *ne bis in idem*. Zastrzeżenie powyższe jest jednak ważne również, a może przede wszystkim dla praktyki wymiaru sprawiedliwości. Wymaga wyraźnego odnotowania, aby ustrzec się prób bezzasadnego rozciągania skutków i argumentacji wyroku na sytuacje wyraźnie odmienne, a równocześnie możliwie aktualizujące odstępstwo od tak rozumianej zasady *ne bis in idem*. Aby zobrazować problem, posłużę się wskazywanym w opracowaniach i wcale nierzadkim w praktyce przypadkiem, gdy pewne formalne naruszenia prawa (abstrakcyjnego naruszenia na niebezpieczeństwo) są penalizowane w trybie wykroczeniowym (np. art. 107 k.w., art. 281 i 282 Kodeksu pracy⁴³), a te same zachowania w razie zaistnienia przewidzianych prawem skutków mogą stanowić również przestępstwa (odpowiednio z art. 190a k.k. i art. 220 § 1 k.k., a nawet art. 155 i inne przeciwko życiu i zdrowiu). W tych przypadkach nie ma sporu co do tożsamości przedmiotu wartościowania⁴⁴, a równocześnie możliwość uprzedniego ukarania w trybie wykroczeniowym, bez względu na przyczynę⁴⁵, jest w pełni realna. W tych przypadkach natomiast, mimo w pełni przekonującego charakteru argumentów zaprezentowanych w głosowanym orzeczeniu, nie jest zasadne, aby bezwzględnie stosowana zasada *ne bis in idem* uniemożliwiała trafną reakcję

⁴¹ Zabrakło zarówno kompleksowej analizy literatury przedmiotu, jak i uwag uzupełniających dotyczących choćby możliwego wyjątku od zasady *ne bis in idem* i skutków wykładni.

⁴² Można jednak odnaleźć argumenty – również te wskazywane w uzasadnieniu głosowanego orzeczenia – wskazujące na zasadność podwójnej oceny przez przyzmat obydwu wzorców normatywnych, a dotyczące np. trafnej reakcji karnej. Argumenty te, choć ważkie, nie aktualizują wyjątku od zasady *ne bis in idem*, który wymaga nadzwyczajnych, ponadprzeciętnych racji.

⁴³ Ustawa z 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy, Dz.U. 2023, poz. 1465, tekst jedn. ze zm.

⁴⁴ Ten sam desygnat czynności wykonawczej i te same wspólne, istotne elementy.

⁴⁵ Taka sytuacja może wynikać z wielu zawinionych i niezawinionych, lecz obiektywnych okoliczności np. prowadzenia postępowania przez różne organy, błędu jednego z organów w ocenie prawnej zdarzenia lub gdy skutek jako znamię czynu zabronionego następuje po ukaraniu sprawcy np. mandatem karnym itp.

prawnokarną na czyn stanowiący równocześnie przestępstwo i to zazwyczaj o bardzo wysokim stopniu społecznej szkodliwości. Kolizja wartości chronionych konstytucyjnie musi być w tym zakresie rozstrzygana z uwzględnieniem konieczności ochrony bezpieczeństwa publicznego, sprawiedliwości społecznej, trafnej reakcji karnej i dobra wymiaru sprawiedliwości⁴⁶. W tych sytuacjach istnieje pole do rekonstrukcji dopuszczalnego na gruncie konstytucyjnym i konwencyjnym wyjątku do tej zasady, który to wyjątek w tych przypadkach jest w pełni uzasadniony konkurencją wartości i tym samym jest dopuszczalny w granicach stosowania art. 31 ust. 3 Konstytucji. W tym zakresie należy podkreślić, że w dotychczasowym orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego odrzucany jest symetryczny charakter zakazu ponownego prowadzenia postępowania, a podkreślany jest wymóg zapewnienia przez ustawodawcę efektywnej ochrony poszczególnym dobrom prawnym⁴⁷. Wreszcie skutki tego odstępstwa są wyraźnie minimalizowane na skutek towarzyszących mechanizmów prawnych. Mam tu na myśli przede wszystkim (choć nie tylko) mechanizm redukcyjny z art. 10 k.k., który można stosować również do tych opisanych wyżej przykładów zbiegu przestępstwa i wykroczenia, ale również innych mechanizmów procesowych i materialnoprawnych, a związanych choćby ze stosowaniem reguł wyłączania wielości ocen, zasadą oportunistu ścigania wykroczeń (stosowania środków pozakarnych⁴⁸) oraz przepisów art. 400 k.p.k., art. 61 k.p.w.

5. Należy również zwrócić uwagę, że wykorzystanie prokonwencyjnej, a w praktyce prounijnej wykładni może mieć istotne znaczenie przy ocenie tzw. wertykalnych skutków zakazu *ne bis in idem* w kontekście brzmienia choćby regulacji art. 114 k.k. w zw. z art. 54 KWUS. Ukazanie za ten sam czyn za granicą choćby w postępowaniu pozakarnym, czyli nie za przestępstwo, lecz w innym postępowaniu represyjnym (na przykład choć nie tylko wykroczeniowym), aktualizuje zastosowanie art. 54 KWUS i obliuguje organy polskie do odmowy wszczęcia lub umorzenia postępowania o ten sam czyn w razie prowadzenia odrębnego

⁴⁶ Podobnie postanowienie Trybunału Konstytucyjnego z 19 lutego 2014 r., P 25/11. Szerzej również P. Cychosz, *Konstytucyjny...*, s. 203–206, który rekonstruuje w tym zakresie standard prawa karnego w kontekście orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego.

⁴⁷ Szerzej P. Cychosz, *Konstytucyjny...*, s. 231.

⁴⁸ Środków oddziaływania wychowawczego i społecznego – art. 41 i 39 § 4 k.w.

postępowania w tym samym przedmiocie na terenie RP. Tylko taka wykładnia urzeczywistnia cele wprowadzenia zasady *ne bis in idem* w ramach UE i uwzględnia możliwe różnice między państwami członkowskimi w przyporządkowaniu konkretnych czynów zabronionych do różnych reżimów odpowiedzialności represyjnej. Pojęcia postępowania karnego i przestępstwa winny być więc relatywizowane do ich rozumienia na gruncie art. 54 KWUS, a nie przepisów krajowych, zwłaszcza mając na uwadze hierarchię źródeł prawa, wyższą niż ustawy moc wiążącą prawa wspólnotowego oraz zasadę pierwszeństwa prawa Unii Europejskiej⁴⁹. Takie szersze rozumienie terminów „postępowanie karne” i „przestępstwo” jest dopuszczalne w granicach wykładni językowej i ze względów funkcjonalnych jest jedynym możliwym rozwiązaniem istniejącej sprzeczności między art. 114 k.k. a art. 54 KWUS⁵⁰. Równocześnie taka przyjazna prawu unijnemu wykładnia przepisu nie prowadzi do zaostżenia odpowiedzialności karnej i jest dokonana na korzyść sprawcy, tym samym nie przekracza ograniczeń wykładni wspólnotowej wyróżnianych w doktrynie i orzecznictwie⁵¹. Oczywiście tak przyjęta wykładnia przepisów może prowadzić do trudnych problemów praktycznych związanych z ustaleniem represyjnego charakteru reżimu odpowiedzialności za granicą, niemniej stopień skomplikowania tych problemów nie przekracza tych typowo występujących przy stosowaniu prawa obcego np. w związku z ustaleniem podwójnej karalności w rozumieniu art. 111 § 2 k.k.

6. Wszystkie powyższe uwagi prowadzą do konkluzji, że aktualnie obowiązujące przepisy na styku przestępstw i wykroczeń, a zwłaszcza te dotyczące możliwie występującej konkurencji ocen tego samego czynu (zachowania) nie są ani jasne, ani efektywne. Wymagają zatem prze-myślanych zmian, a głosowane orzeczenie może stanowić kolejny już przyczynek do dyskusji w tym temacie. Doktryna prawa karnego od lat sygnalizuje potrzebę reformy, podnosząc wiele wątpliwości w zakresie obowiązujących przepisów i niepożądanych skutków ich stosowania⁵².

⁴⁹ Szerzej M. Grzesik, *Zbieg...*, s. 94–99.

⁵⁰ Podobnie jak się wydaje W. Zontek, w: *Nowelizacja...*, s. 54–56.

⁵¹ Zob. P. Kardas, *Rola i znaczenie...*, s. 7 i n.

⁵² Między innymi S. Waltoś., *Kolizja...*; W. Steppa, *Zasada...*; P. Czarnecki, *O wykroczeniu...*; M. Kolendowska-Matejczuk, *Problematyka...*; J. Raglewski, *Wybrane...*; A. Zoll, *Zbieg...*

Do tych postulatów kolejny raz należy się przyłączyć, wskazując przede wszystkim na potrzebę modyfikacji modelu ustawowej dyrektywy rozstrzygania zbiegu przepisów i oparcie jej na modelu kumulatywnego zbiegu wraz z uzupełnieniem regulacji o stosowne rozwiązania procesowe oraz wyeliminowanie z kategorii wykroczeń typów o charakterze kryminalnym, w tym poprzez rezygnację z kontrawencjonalizacji, z ewentualnym pozostawieniem kompetencji oskarżycielskich w rękach organów pozaprokuratorskich⁵³.

Końcowo należy wskazać, że przy aprobacie kierunku rozstrzygnięcia w przypadku wąskiego zakreslenia jego zakresu i równocześnie poczynieniu kilku uwag krytycznych (uzupełniających) należy w przyszłości rozważyć, czy nie zachodzą podstawy do wydania stosownej uchwały przez Sąd Najwyższy w związku z zaistniałymi rozbieżnościami w wykładni przepisów prawa w rozumieniu art. 83 ustawy z 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym, Dz.U. 2024, poz. 622. Zagadnienie ma bowiem charakter bardzo sporny, a równocześnie niezwykle ważny dla praktyki wymiaru sprawiedliwości. Należy również zauważyć, że pogląd Sądu Najwyższego w nieco zmodyfikowanej formie co do argumentacji, lecz tożsamy co do kierunku rozstrzygnięcia, jest już aprobowany przez inne sądy sądów⁵⁴, a także spotkał się z pozytywnym odbiorem doktryny⁵⁵. Wypowiedzi te jednak, po pierwsze, nie zakreślają granic stosowanej wykładni, po drugie, nie uwzględniają sygnalizowanego przeze mnie we wcześniejszych uwagach ryzyka procesowego związanego z kierunkiem takiej wykładni i nie omawiają możliwych wyjątków od jej stosowania uzasadnionych nietypowymi, choć wcale nierzadkimi konfiguracjami procesowymi.

Streszczenie

Głosowane orzeczenie stanowi istotny wyłom w dotychczasowej linii orzeczniczej Sądu Najwyższego. Przedmiotem opracowania jest więc odpowiedź na pytanie, czy orzeczenie to jest słuszne i to nie tylko z perspektywy zasadności rozumienia i stosowania odpowiednich norm, w tym tych wynikających z wykładni przepisów prawa międzynarodowego, ale również z perspektywy skutków związanych choćby z możliwym naruszeniem

⁵³ Szerzej na temat konkretnych propozycji wraz z ich omówieniem M. Grzesik, *Zbieg...*, s. 297–302.

⁵⁴ Zob. wyrok Sądu Okręgowego w Rybniku z 16 stycznia 2025 r., VI Ka 674/24; wyrok Sądu Najwyższego z 5 marca 2025 r., I KK 25/25.

⁵⁵ P. Daniluk, *Dwukrotnie...*, s. 58 i n.

pewnej aksjologii prawnokarnej, również w aspekcie konstytucyjnym (prawdy materialnej, trafnej represji, sprawiedliwości społecznej) oraz dopuszczalnością bezkarności sprawcy w nietypowych, ale wcale nierzadkich konfiguracjach procesowych. Przedmiotem rozważań jest również kwestia zakresu stosowania prezentowanego w judykacie kierunku wykładni, tj. czy ma on charakter uniwersalny w relacji przestępstwo–wykroczenie, czy raczej dotyczy tylko ewentualnego zbiegu czynów wskazanych w art. 12 § 2 k.k. (przeciwko mieniu). We wnioskach końcowych opracowania powrócono do toczącej się od lat dyskusji na temat zasadności zmian ustawowych na styku przestępstw i wykroczeń, a dotyczących m.in. relacji tych dwóch reżimów odpowiedzialności, ustawowej dyrektywy rozstrzygania niepomijalnego zbiegu przepisów, stosowania reguł wyłączenia wielości ocen.

Słowa kluczowe

ne bis in idem, czyn ciągły, zbieg przestępstwa z wykroczeniem

Summary

The commented judgment is a significant breach of the existing line of jurisprudence presented by the Supreme Court. The subject of the article is therefore to answer the question of whether this interpretation is justified, considering not only the view of international criminal law, but also the possible effects related to constitutional axiology and the eventual impunity of a wrongdoer, which is not unlikely in certain circumstances.. The following remarks also analyse whether the determined direction of interpretation is universal, i.e. applicable to all concurrences of provisions, or whether it only applies to continuous acts regulated in Article 12 § 2 of the Polish Criminal Code. A conclusive *de lege ferenda* postulates are formulated to avoid the aforementioned problems

Keywords

ne bis in idem, continuous act, concurrence of crime and petty offence

Bibliografia / Bibliography

- Błachnio-Parzych A., *Pozorny zbieg znamion przestępstwa i wykroczenia a zasada ne bis in idem w orzecznictwie Sądu Najwyższego*, „Palestra” 2008, nr 9–10.
- Błachnio-Parzych A., *Zbieg odpowiedzialności karnej i administracyjno-karnej jako zbieg reżimów odpowiedzialności represyjnej*, Warszawa 2016.
- Błachnio-Parzych A., *Zbieg przepisów, zbieg idealny, zasada ne bis in idem, wykroczenie, art. 10 § 1 Kodeksu wykroczeń. Glosa do wyroku TK z dnia 1 grudnia 2016 r., K 45/14*, „Orzecznictwo Sądów Polskich” 2018, z. 1.
- Budyn-Kulik M., Kozłowska-Kalisz P., Mozgawa M., Kulik M., *Kodeks karny. Komentarz aktualizowany*, LEX/el. 2025.

- Budyn-Kulik M., *Odpowiedzialność za ten sam czyn na podstawie różnych ustaw w orzecznictwie sądów powszechnych*, Instytut Wymiaru Sprawiedliwości, Warszawa 2015, https://iws.gov.pl/wp-content/uploads/2018/08/kolor_IWS_Budyn-Kulik-M.-Odp.-za-ten-sam-czyn-na-pdst.-r%C3%B3%C5%BCnych-ustaw.pdf.
- Cychosz P., *Konstytucyjny standard prawa karnego materialnego w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego*, Kraków 2017.
- Czarnecki P., *O wykroczeniu w postępowaniu karnym parę jeszcze nieuczesanych myśli*, w: *Kluczowe problemy procesu karnego*, red. P. Hofmański, Warszawa 2011.
- Daniluk P., *Dwukrotnie egzekwowanie odpowiedzialności karnej za ten sam czyn a zasada ne bis in idem*. Glosa do postanowienia Sądu Najwyższego – Izba Karne z dnia 10 września 2024 r., IV KK 145/24, „Orzecznictwo Sądów Polskich” 2025, nr 3.
- Grzesik M., *Czyn ciągły i inne mechanizmy redukcyjne w przypadku jednoczynowego zbiegu przestępstwa z wykroczeniem*, „Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych” 2019, z. 4.
- Grzesik M., *Zbieg przestępstwa z wykroczeniem*, Kraków 2021.
- Jackowski M., *Zasada ne bis in idem w orzecznictwie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka*, „Państwo i Prawo” 2012, z. 9.
- Kardas P., „Idealny zbieg przestępstw” jako problem teoretyczny, dogmatyczny i kryminalnopolityczny, „Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych” 2014, z. 3.
- Kardas P., Giezek J., *Nowe uregulowania ciągłości popełnienia przestępstwa i wykroczenia (art. 12 § 2 kodeksu karnego i art. 10a kodeksu wykroczeń)*, „Palestra” 2019, nr 1–2.
- Kardas P., Giezek J., *Zasada ne bis in idem a nowe regulacje ciągłości popełnienia przestępstwa*, „Palestra” 2019, nr 4.
- Kardas P., *Konstrukcja idealnego zbiegu przestępstw, a konstytucyjna i konwencyjna zasada ne bis in idem*. Rozważania o konstytucyjnych i konwencyjnych granicach władzy ustawodawczej, „Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych” 2010, z. 4.
- Kardas P., *Problem reakcji na tzw. czyny przepełnione w świetle ciągłości popełnienia przestępstwa, konstrukcji idealnego zbiegu czynów karalnych oraz zasady ne bis in idem*, „Prokuratura i Prawo” 2018, nr 3.
- Kardas P., *Rola i znaczenie wykładni prospółnotowej w procesie dekodowania norm prawa karnego*, Uwagi na marginesie uchwały Sądu Najwyższego z 3 marca 2009 roku (I KZP 30/08), „Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych” 2009, z. 2.
- Kardas P., *Zbieg przepisów ustawy w prawie karnym. Analiza teoretyczna*, Warszawa 2011.
- Kierska M., Marek T., *Zasada ne bis in idem w kontekście orzecznictwa ETPCz*, „Monitor Prawniczy” 2015, nr 21.
- Kolendowska-Matejczuk M., *Problematyka zgodności z zasadą ne bis in idem rozwiązania przyjętego w art. 10 par. 1 kodeksu wykroczeń*, „Palestra” 2015, nr 9–10.
- Nita-Swiatłowska B., *Odmienność ujęcia zasady ne bis in idem w Kartie Praw Podstawowych Unii Europejskiej oraz w konwencji wykonawczej z Schengen*, „Przegląd Sądowy” 2015, nr 3.
- Pohl Ł., w: *Kodeks karny. Komentarz*, red. R.A. Stefański, Warszawa 2025.
- Popławski H., *Karalność czynu przestępnego w zbiegu ustaw karnych z ustawą karno-administracyjną*, „Palestra” 1965, nr 12.
- Popławski H., *Zasada ne bis in idem we wzajemnych stosunkach prawa karnego, karno-administracyjnego i dyscyplinarnego*, „Nowe Prawo” 1965, nr 5.

- Raglewski J., *Wybrane zagadnienia zbiegu przepisów w prawie wykroczeń*, „Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych” 2010, nr 1.
- Rogalski M., *Glosa do postanowienia SN z dnia 2 lutego 2005 r., IV KK 399/04*, „Prokurator” 2005, nr 4.
- Rogalski M., *Res iudicata jako przesłanka procesu karnego*, Rzeszów 2004.
- Rychlewska A., *Zasada ne bis in idem w świetle Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej*, „Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych” 2014, z. 3.
- Rychlewska A., *Zakaz podwójnego karania w prawie europejskim w świetle orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości UE*, „Internetowy Przegląd Prawniczy TBSP UJ” 2015, nr 3.
- Steppa W., *Zasada ne bis in idem a idealny zbieg przestępstwa i wykroczenia*, „Prokuratura i Prawo” 2016, nr 5.
- Sychta K., *Glosa do postanowienia SN z dnia 29 stycznia 2004 r., I KZP 40/03*, „Przegląd Sądowy” 2006, nr 3.
- Waltoś S., *Kolizja postępowania karnego i karno-administracyjnego*, „Palestra” 1961, nr 12.
- Witkowska K., *Idealny zbieg czynów karalnych w kodeksie wykroczeń a zasada ne bis in idem*, „Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych” 2012, nr 2.
- Zoll A., *Zbieg przepisów ustawy w polskim prawie karnym*, „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska Lublin-Polonia” 2013, nr 2.
- Zontek W., w: *Nowelizacja prawa karnego 2015. Komentarz*, red. W. Wróbel, Kraków 2015.
- Żółtek S., *Artykuł 400 k.p.k. a postępowanie karne przedmiotowo złożone*, w: *Problemy prawa i procesu karnego. Księga pamiątkowa poświęcona pamięci Profesora Alfreda Kaftala*, red. G. Rejman, B. Bieńkowska, Z. Jędrzejewski, P. Mierzejewski, Warszawa 2008.